

Estètica del dolor i neutralitat ideològica: una mirada des de la cultura local

Published by [Roser Mendoza](#) [1] on 06/07/2025 - 11:02 | Last modification: 30/03/2026 - 08:01

Vivim envoltats d'imatges de dolor. Les veiem a les pantalles, a les sales de cinema i als espais culturals, embolcallades sovint d'una bellesa formal que commou però no incomoda. Què passa quan el patiment es converteix en experiència estètica? I què passa quan aquesta estètica arriba, legitimada, als espais de cultura pública local?

Aquest article parteix d'una lectura atenta de tres textos recents que m'han convidat a pensar com determinades representacions de la violència i el patiment s'han despolititzat i convertit en matèria estètica. Em refereixo a la crítica de Pablo Caldera sobre *Sir?t*, de Guillermo Martínez Valdunquillo sobre les derrotes culturals del cinema de festivals, i de Bernat Salvà sobre el tractament filmic de la tauromàquia a *Tardes de soledad*. No recullo aquí les seves paraules com a meves, però sí la inquietud que comparteixen: què implica, per a la cultura pública, que la crítica i les institucions premiïn una determinada manera de mostrar el dolor? I quin paper hi poden jugar els agents culturals —també des de l'àmbit municipal— per no contribuir, sense voler-ho, a aquest procés de desactivació política?

Escena de Sir?t: el desert com a paisatge simbòlic, desvinculat de la seva història colonial.

En aquestes tres lectures es detecta una tendència creixent: moltes obres actuals mostren el dolor, la violència o la tragèdia desvinculades de les estructures socials i polítiques que les generen. El que veiem són cossos que pateixen, però sovint sense causa ni context. La crueltat esdevé una experiència visual, emocional, immersiva. Això és el que Susan Sontag advertia com a risc: el patiment com a imatge pot anestesiar més que no pas activar. Aquest desplaçament —del conflicte al símbol, de la política a la sensació— es presenta sovint com a neutralitat. Però, com ja han advertit diverses veus crítiques, la suposada “mirada objectiva” sobre la violència pot esdevenir una forma de posicionament: una ideologia basada en l’absència de posicionament que defuig el conflicte ètic o geopolític, i que transforma el patiment en objecte de contemplació. Aquesta operació no és automàtica, sinó culturalment construïda: pot tenir lloc quan no hi ha contrapès crític o quan l’estètica serveix de refugi davant la complexitat política. I aquesta operació no només es permet, sinó que sovint és activament legitimada pel sistema cultural: festivals, institucions, crítica especialitzada.

A *Sir?t*, la pel·lícula d’Oliver Laxe, l’acció se situa en un territori carregat de memòria i conflicte: el Sàhara Occidental. Tanmateix, tal com subratllen Caldera i Valdunquillo, el film evita esmentar la història colonial del territori, les conseqüències de l’ocupació marroquina o la situació de les persones refugiades sahrauís. En lloc d’això, hi desplega un viatge espiritual europeu en un espai que esdevé decorat per a la redempció personal. Les mines antipersona que esquarteren els cossos dels protagonistes no tenen origen: són obstacles simbòlics, no restes d’una política de guerra. El mur no és infraestructura colonial, sinó metàfora del límit vital. Aquesta conversió del territori en paisatge tel·lúric —de significat en textura— pot semblar subtil, però té conseqüències greus: s’eliminen els subjectes històrics i es manté intacte l’ordre opressor.

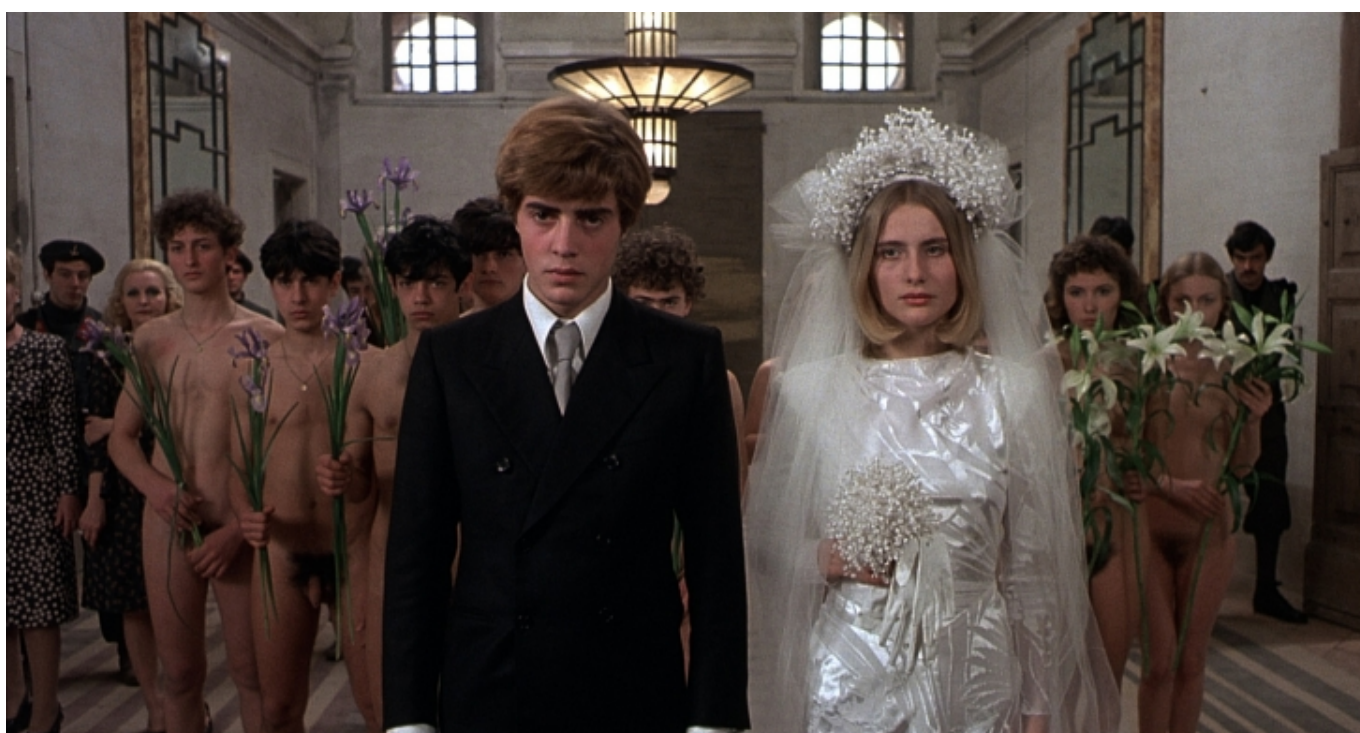

Albert Serra i Oliver Laxe: dos autors reconeguts per una estètica que sovint evita el conflicte explícit.

En un altre registre, *Tardes de soledad* mostra la mort dels toros en primeríssims plans, amb una estètica curosa i un ritme hipnòtic. La càmera estilitza el dolor, però evita tota confrontació amb la seva causa. Bernat Salvà es pregunta encertadament: podem considerar neutra una pel·lícula sobre tortura animal? I més encara, què implica que se la premii, no per denunciar res, sinó per oferir “imatges inèdites” i una “experiència poètica”? Aquí no hi ha moral explícita, però la forma ho diu tot: el dolor del toro és art. La crueltat esdevé privilegi estètic. I, com ja sabem, quan un espectacle es considera artístic, hi ha qui li suspèn el judici ètic. Aquesta no és una conseqüència inevitable, sinó una operació cultural, que esdevé especialment efectiva quan no hi ha una lectura crítica que la

confronti. No es nega el patiment, però se'n suspèn el sentit polític en nom de la neutralitat o la bellesa.

Ara bé, no es tracta de rebutjar l'estètica en representacions del dolor. Al contrari, moltes obres fonamentals de la cultura han usat recursos estètics per fer visible l'horror i interpel·lar l'espectador: *Shoah*, *Salò*, les instal·lacions de Doris Salcedo o d'Isaac Julien. També hi ha obres més ambigües, obertes a múltiples lectures, que tensionen els límits entre bellesa i responsabilitat sense caure necessàriament en la despolitització. La qüestió és una altra: quina responsabilitat assumeix l'obra respecte al dolor que mostra? L'estètica pot ser crítica, però també pot ser escapista. Pot dignificar un subjecte històric o esborrar-lo. Pasolini no vol que la violència es pugui pair com a bellesa; vol que sigui insofrible. És una opció estètica frontal, en contrast amb la tendència contemporània a la distància emocional o l'evocació abstracta. A *Salò*, el patiment és tan intolerable com ineludible: no ens deixa resoldre'l amb metàfores espirituals ni amb poesia visual. Ens hi encara, sense anestèsia. Per això és una obra radical, incòmoda i encara necessària. Perquè trenca el pacte de la neutralitat estètica i restitueix el conflicte com a eix central.

Fotograma de *Salò*, de Pasolini: quan el patiment no es deixa convertir en metàfora ni bellesa.

Cal deixar-ho clar: no es tracta de censurar res. Els creadors tenen plena llibertat de fer amb les seves obres allò que considerin. El debat no és si una obra ha de ser prohibida, sinó com ha de ser llegida i contextualitzada des dels espais públics. La responsabilitat cultural no recau sobre la creació, sinó sobre la mirada. I la mirada és una responsabilitat pública. Algunes preguntes poden ser necessàries: qui parla? I qui és silenciada? El dolor que es mostra, a qui pertany? Quina relació hi té el creador? Es tracta el patiment com a experiència social i política, o com a metàfora privada? Es reconeixen els subjectes històrics, o són convertits en decorat?

Aquestes preguntes poden resultar incòmodes, però són imprescindibles si volem que la cultura sigui una eina d'emancipació i no un dispositiu de maquillatge simbòlic. Les crítiques que he llegit no només denuncien una tendència, sinó que alerten d'un risc: el d'una cultura pública que celebra el dolor quan està ben embolcallat, però que defuig el conflicte quan cal posar-li nom. En un moment en què les institucions culturals han de defensar la complexitat, la memòria i el posicionament crític, el perill no és que es mostri la crueltat, sinó que es faci sense responsabilitat. Per això és urgent que la cultura local no renunciï al seu paper de contrapès crític i generador de sentit. Una programació pública valenta pot obrir preguntes, generar marcs d'interpretació i connectar l'estètica amb la memòria, la justícia i la vida col·lectiva. El fet que una obra sigui formalment innovadora o festiverament

premiada no pot substituir la pregunta central: a qui serveix aquesta representació? Què diu, què amaga i què perpetua?

Referències

Caldera, P. (2025, 12 juny). Sir?t y el olvido estratégico del Sáhara Occidental. *Kaminker*. <https://kaminker.es/sirat-y-el-olvido-estrategico-del-sahara-occidental/> [2]

Martínez Valdunquillo, G. (2025, 7 juny). Cannes, al sur de Marruecos. *Kaminker*. <https://kaminker.es/cannes-al-sur-de-marruecos/> [3]

Salvà, B. (2025, 7 març). Albert Serra, blanquejar la tauromàquia. *El Punt Avui*. <https://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2514906-albert-serra-blanquejar-la-tauromaquia.html> [4]

Sontag, S. (2003). *Davant el dolor dels altres*. Proa

Categories: Article

Categories: Articles i anàlisi

Tags: pensament cultural

Tags: arts i creació

Tags: valor públic de la cultura

Tags: polítiques culturals

Tags: estudis socials de la cultura

- [5]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2025/07/estetica-dolor>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/mendozahr>

[2] <https://kaminker.es/sirat-y-el-olvido-estrategico-del-sahara-occidental/>

[3] <https://kaminker.es/cannes-al-sur-de-marruecos/>

[4] <https://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2514906-albert-serra-blanquejar-la-tauromaquia.html>

[5] <https://interaccio.diba.cat/node/10073>